

NELIPÜHA AD 2023
Jh 14:15–21 (Jr 31:31–34; Ap 2:1–13)

15 Kui te armastate mind, siis pidage mu käske!

16 Ja ma palun Isa ja Ta annab teile teise Lohutaja, et Tema oleks teiega igavesti:

17 Tõe Vaimu, keda maailm ei saa võtta vastu, sest ta ei näe Teda ega tunne Teda ära. Teie tunnete Tema ära, sest Ta jääb teie juurde ja on teie sees.

18 Ma ei jäta teid orbudeks, ma tulen teie juurde.

19 Veel pisut aega, ja maailm ei näe mind enam, aga teie näete mind, sest mina elan ja ka teie peate elama.

20 Sel päeval te tunnete ära, et mina olen oma Isas ja teie minus ja mina teis.

21 Kellel on minu käsud ja kes neid peab, see ongi see, kes armastab mind. Aga kes armastab mind, seda armastab mu Isa, ja mina armastan teda ning näitan talle ennast.

Sissejuhatus

Kiriku pärimuse järgi on neljanda evangeeliumi autoriks apostel Johannes, keda evangeeliumis endas nimetatakse «jüngriks, keda Jeesus armastas». Johannes pärines Galileast Betsaidast, ta oli Sebedeuse ja Saloome poeg ning apostel Jaakobus Vanema vend. Pärimuse järgi elas ta ainsana Jeesuse kaheteistkümnest apostlist kõrge vanaduseni ning suri loomulikku surma.

Evangeeliumi lõpul sõnastab autor ühemõtteliselt oma kirjatöö eesmärgi: «Jeesus tegi jüngrite ees veel palju muid tunnustähti, mida ei ole sellesse raamatusse kirja pandud, aga need on kirja pandud, et te usuksite, et Jeesus on Kristus, Jumala Poeg, ja et teil uskudes oleks elu Tema nimes.» (Jh 20:30j) Kirikuisad järeldavad sellest, et Johannese evangeelium on kirjutatud aasta 100 paiku¹, tükk aega pärast kolme esimest evangeeliumi, mida autor tundis ja mida ta pidas vajalikuks täiendada eeskätt õpetuslikult seisukohalt.

Erinevalt kolmest esimesest evangeeliumist, mis põhiosas keskenduvad Jeesuse avaliku tegevuse viimasele aastale ning kujutavad seda jätkuva teekonnana Galileast Jeruusalemma, kus «viiakse lõpule kõik see, mis prohvetid on kirjutanud Inimese Pojast» (Lk 18:31), kõneleb Johannes kolmest erinevast korrast, mil Jeesus Galileast Jeruusalemma rändas, ning kuigi on mitmeid teiste evangeeliumidega kattuvaid jutustusi, on umbes üheksa kümnendikku Johannese evangeeliumis esitatud materjalist selline, mida ei leia ülejäänud kolmest.

¹ Uuemas kirjanduses on mitmeid autoreid, kes on Johannese evangeeliumi arvatava kirjutamisaja nihutanud märksa varasemaks, ajavahemikku aastast 40 kuni aastani 60.

Laias laastus jaguneb Johannese evangeelium kaheks suureks osaks, mida võiks pealkirjastada kui «Jeesus ja maailm» (Jh 1:19–12:36) ning «Jeesus ja Tema jüngrid» (Jh 13:1–21:25). Esimese osa raamistuseks on ühelt poolt üldine sissejuhatus kogu evangeeliumile (Jh 1:1–18) ning teiselt poolt pessimistlik kokkuvõte (Jh 12:37–50), milles tõdetakse, et «ehkki Jeesus oli nende silma all teinud nii suuri tunnustähti, ei uskunud nad siiski Temasse» (Jh 12:37).

Evangeeliumi keskseks teoloogiliseks teemaks on Selle tulemine, «kes tuleb ülalt» ja «on üle kõikide» (Jh 3:31) ning kes, olles «pärit Jumala juurest», «läheb tagasi Jumala juurde» (Jh 13:3). Just siin vastanduvad teravalt [vaenulik] maailm ja Jeesuse jüngrid, kusjuures tolle vaenuliku, jumalatu maailma esindajateks on paraku eeskätt need, kes peaksid olema Jumala omad ja kelle süü on seetõttu märksa rängem kui nende oma, kes on sündinud [vaimulikult] pimedana.² Evangeeliumi proloogis väljendatakse seda sõnadega: «Ta tuli omade keskele, ent omad ei võtnud Teda vastu.» (Jh 1:11)

Vastandiks on need, kes Ta vastu võtavad – neile «andis Ta meelevalla saada Jumala lasteks» (Jh 1:12). Nagu Jumala igavene Sõna sai lihaks, sündides inimesena siia maailma, nii sünnivad Temas need, kes «usuvad Tema nimesse», igaveseks eluks. Jumala Poeg on tulnud alla maa peale (vrd nt Jh 6:33), et maapealsed võiksid Temas saada ülendatud taevasse. Temas on «taevas avatud» (vrd Jh 1:51) ning pärast oma ülestõusmist on Jeesus läinud taevasse, Isa juurde, tagasi, et seal omadele aset valmistada (Jh 14:2).

Kiriku traditsioon näeb Johannese evangeeliumi ka väga sakramentaalse tekstina: selle keskmes on algusest lõpuni nii ristimine kui armulaud³, millele lisandub jüngritele pattudest lahtimõistmise meelevalla andmine pärast Jeesuse ülestõusmist (Jh 20:22j).

Vähemalt analoogiana tuletab Johannese evangeeliumi ülesehitus meelde ka vanakirikliku jumalateenistuse jagunemist katekuumenite ja usklite missaks.⁴ Esimese osa kõrgpunktiks oleks sellise vaatlusviisi puhul pimedana sündinu tervendamine (Jh 9) kui ettevalmistus ristimiseks ning Laatsaruse ülesäratamine surnuist (Jh 11) kui ristimise võrdpilt, mille kommentaariks sobivad Jeesuse poolt veidi hiljem öeldud sõnad: «Tõesti, tõesti, ma ütlen teile, kui nisuiua ei lange maasse ega sure, siis see jääb üksi, aga kui see sureb, siis see kannab palju vilja. Kes oma elu armastab, see kaotab selle, ja kes oma elu vihkab selles maailmas, see hoiab selle igaveseks eluks. Kes tahab mind teenida, peab järgnema mulle, ja kus olen mina, sinna saab ka mu teenija.» (Jh 12:24–26) Evangeeliumi teine osa – usklite missa võrdpildina – keskendub viimasel õhtusöömaajal kõneldule ja toimunule, risti ja ülestõusmise müsteeriumile ning uuele elule, mis ulatub ajast igavikku (vrd Jh 21:22j).

² Vrd Jh 9:41: «Kui te oleksite pimedad, ei oleks teil pattu. Aga et te nüüd ütlete: «Meie näeme», siis jääb teie patt teile.»

³ Kuigi Johannese evangeelium ei too erinevalt kolmest esimesest evangeeliumist meieni Püha Õhtusöömaaja kirjeldust.

⁴ See seletaks ka – arkaandistsipliini silmas pidades –, miks Johannes ei kirjelda Püha Õhtusöömaaga.

Igal juhul tuleb Johannese evangeeliumi lugedes ja tõlgendades pidada meeles ühelt poolt pidevat vastuolu Jeesuse ja Tema omade ning vaenuliku, jumalatu maailma vahel, ning teiselt poolt seda, et evangeeliumis avalduvad usutõed Jeesuse, Jumala lihaksaanud Sõna kohta kõnelevad samaaegselt ka nendest, kes nagu Temagi «ei ole sündinud verest, ei liha tahtest, ei mehe tahtest, vaid Jumalast» (Jh 1:13).

Keelelisi märkuseid

Kui – sõna *ἐάν* – «kui» on eeskätt tingimust väljendav sidesõna («juhu, kui»).

Armastate – *ἀγαπάτε* – sõnasõnalt: «armastaksite» (tingiv kõneviis). Sõna *ἀγαπάω* tähendab «armastama», «[kellelegi] head soovima», ka «[kellegi järele] janunema/õhkama».⁵

Pidage – *τηρήσατε*⁶ – sõna *τηρέω* tähendab «hoolega hoidma», «tähelepanelikult kuulama/kuuletuma», «talletama», ka «[millestki kinni] pidama».

Käske – *τάς ἐντολάς* – sõna *ἐντολή* tuleneb seesütlevast eessõnast *ἐν* ja sõnast *τέλος* – «lõpp», «eesmärk» – ning tähendab «käsk», «korraldus», «kohustus», «ülesanne».

Palun – *ἐρωτήσω* – sõna *ἐρωτάω* tähendab «küsimine», «nõudma», «[tungivalt] paluma». Originaalis kasutatakse siin millegi kindlalt toimuma saamist väljendavat tuleviku ajavormi.

Annab – *δώσει* – sõna *δίδωμι* – «andma» – on originaalis tuleviku ajavormis.

Lohutaja – *παράκλητον* – sõna *παράκλητος* tähendab «lohutaja», «trööstija», «eestkostja».⁷

Oleks – *ἦ*⁸ – originaalteksti tingivat kõneviisi võib tõlkida ka: «võiks olla».

Igavesti – *εἰς τὸν αἰῶνα* – sõna *αἰών* tähistab eeskätt lõputust, igavikku, aga ka teatud ajastut, eeskätt pikemat, inimlikult isegi tajumatult pikka ajavahemikku.⁹

⁵ Sarnase tähendusvarjundiga on heebrea *בָּרַח* – «armastama», «[kellegi järele] õhkama».

⁶ Paljudes käsikirjades on aoristi käskiva kõneviisi asemel tuleviku kindel kõneviis: *τηρήσετε* – «peate», «saate pidama».

⁷ Uues Testamendis kasutatakse seda sõna nii Püha Vaimu kui Jeesuse kohta (Jh 14:16.26; Jh 15:26; Jh 16:7; 1Jh 2:1). Seega osutab sõna «teine», et esimest Lohutajat jüngrid juba tundsid.

⁸ Mitmetes käsikirjades *μένη* – «jäaks», «võiks jääda».

⁹ Vrd «eoon» – geoloogilise ajaarvamise suurim ühik (arhaikum, proterosoikum, fanerosoikum).

Tõde – τῆς ἀληθείας – sõna ἀλήθεια – «tõde» – koosneb eitavast eesliitest α ja verbist λαμβάνω – «varjul olema», «peidetud/tundmatu olema».¹⁰

Vaimu – τὸ πνεῦμα – sõna πνεῦμα tuleneb verbist πνέω – «hingama», «puhuma» – ja tähistab sarnaselt heebrea sõnale נִיחַ nii vaimu, tuult kui ka hingeõhku.

Maailm – ὁ κόσμος – sõna κόσμος tähistab korrastatud ilmaruumi, maailma, ülekantult ka inimkonda, samuti maailma («selle ilma») asjadekorraldust; sellel sõnal võib olla ka negatiivne, vaenulik tähendusvarjund («jumalatu maailm»).

Ei saa – οὐ δύναται – õigem oleks tõlkida: «ei suuda», «ei ole võimeline».¹¹ Sõna δύναμαι tähendab «võimeline olema», «suuteline olema», «[millekski piisavat] jõudu omama».¹²

Ei näe – οὐ θεωρεῖ – sõna θεωρέω tähendab «vaatama», «vaatlema», «jälgima», «tähele panema».

Tunne...ära – γινώσκει – sõna γινώσκω tähendab «tundma õppima», «tunda saama», «teadma», «mõistma», «taipama», «[jätkuva, kasvava kogemuse kaudu] tunnetama».

Jääb teie juurde ja on teie sees – παρ' ὑμῖν μένει καὶ ἐν ὑμῖν ἔσται – originaaltekstis kasutatud ajavormid on vastupidised sellele, mis tuleb esile eestikeelsest tõlkest: sõna μένω – «jääma», «viibima» – on olevikus, sõna εἰμί – «olema» – aga tulevikus.¹³

Ei jäta – οὐκ ἀφήσω – sõna ἀφήμι tähendab siin «maha jätma», «hülgama», «iseenda hooleks jätma». Originaalis kasutatakse siin tuleviku ajavormi.

Orbudeks – ὀρφανός – sõna ὀρφανός võis algselt lisaks vanemateta jäänud lapsele tähistada ka orja või muud õigusteta isikut. Siin on kahtlemata mõeldud orbusid.¹⁴

Tulen – ἔρχομαι – originaalis kasutatakse siin oleviku ajavormi («olen tulemas»).

Veel pisut aega – ἔτι μικρὸν – sõnasõnalt: «veel pisut».

¹⁰ See tähendab, et tõde on kreeka keeles ja meeles miski, mis on ilmselge, vastuvaidlematult äratuntav.

¹¹ 1968. aasta piiblitõlkes: «ei või».

¹² Muuhulgas tuleneb siit ka lõhkeainet tähistav sõna «dünaamiit».

¹³ 1739. aasta Piiblis: «jääb teie jure, ja peab teie sees ollema»; 1968. aasta piiblitõlkes: «jääb teie juurde ja tahab olla teie sees».

¹⁴ 1968. aasta piiblitõlkes: «vaestekslasteks».

Näete – θεωρεῖτέ – originaalis kasutatakse siin oleviku ajavormi.

Peate elama – ζήσετε – tegemist on tuleviku ajavormiga, mida võib tõlkida ka: «saate elama».

Seda armastab mu Isa – ἀγαπήθησεται ὑπὸ τοῦ πατρὸς μου – sõnasõnalt: «see saab olema armastatud minu Isa poolt».¹⁵

Armastan – ἀγαπήσω – originaalis kasutatakse siin tuleviku ajavormi: «saan armastama».¹⁶

Näitan – ἐμφανίσω – sõna ἐμφανίζω – «näitama», «avaldama», «teatavaks tegema», «ilmutama» – koosneb seesütlevast eessõnast ἐν ja verbist φαίνω, mis omakorda tuleneb sõnast φῶς – «valgus» – ja tähendab «valgustama», «valge ette tooma», «ilmutama», «ilmuma», «nähtavaks saama».¹⁷

Sisuline analüüs

Johannese evangeeliumi neljateistkümnenda peatüki keskseks teemaks on jüngrite julgustamine. Kannatusteks ja surmaks valmistuv Jeesus teab, et jüngrid heituvad Tema ga sündivat nähes, ning vastandab nende hirmule ja teadmatuses tulenevale muretsemisele rahu ja kindluse, mis rajanevad teadmisel, et kõik, nii olevik kui tulevik, on Jumala käes ja et Tema, Jumala Poeg, on oma Isaga lahutamatuks üks: «Teie süda ärgu ehmugu! Uskuge Jumalasse ja uskuge minusse! Uskuge mind, et mina olen Isas ja Isa on minus.» (Jh 14:1.11)

Jeesus kinnitab jüngritele, et mida nad iganes Tema nimel paluvad, seda Ta teeb, «et Isa saaks kirgastatud Pojas» (Jh 14:13) – siin ei ole pearõhk mitte jüngrite palve väel (ega vägevusel), vaid Jeesuse isiku reaalsusel Jumala tõelise Pojana, kes on üks Isaga. Sellele tõotusele järgnev vahetu manitsus või – sõltuvalt sellest, millisele algtekstile toetuda (vt vastavat keelelist märkust) – julgustus või isegi tõdemus, et Jeesuse jüngrid, kui nad Teda armastavad, peaksid või peavad Tema kätte.

Siin, nagu ka Jh 14:21, ei ole tegemist mitte teenel ja tasul rajaneva vahekorraga, vaid pigem adekvaatse olukorrajeldusega: Jeesuse tõotused ja ligiolu on kättesaadavad neile, kes Teda armastavad, ning jäävad kättesaamatuks neile, kes Teda ei armasta,¹⁸ s.t maailmale. Jeesuse armastamine on lahutamatuks seotud Temasse ja Isasse uskumisega,

¹⁵ 1739. aasta Piiblis: «tedda armastakse minno Issast».

¹⁶ 1968. aasta piiblitõlkes: «tahan...armastada».

¹⁷ 1968. aasta piiblitõlkes: «[tahan] ilmutada».

¹⁸ «Kes mind ei armasta, ei pea mu sõnu.» (Jh 14:24)

kusjuures Jumal on ainult nende Isa, kes usuvad Jeesusesse ja Teda armastavad: «Kui Jumal oleks teie Isa, siis te armastaksite mind, sest mina olen pärit Jumalast ja tulnud siia. Mina ei ole ju tulnud omapäi, vaid Tema on minu läkitanud.» (Jh 8:42)

Jeesuse käskude pidamine võrsub armastusest Tema vastu ning Jeesuse armastamine teostub Tema käskude pidamise kaudu. Jeesuse käskude – või, nagu vanemates eestikeelsetes piiblitõlgetes, käsusõnade – all ei tule mõista mitte üksikuid konkreetseid käskude või korraldusi, vaid kõiki Jeesuse sõnu ja töotusi, eriti sel kujul, nagu need on esitatud Johannese evangeeliumis. Eeskätt on taoliseks «käsuks» Jeesuse kui tõelise valguse juurde tulemine, Tema vastuvõtmine, Temasse uskumine – selle uskumine, et Jeesus on Jumala Poeg, kelle nimesse uskumine teeb uskujaist Jumala lapsed ja toob neile igavese elu.

Jeesus lubab oma jüngeritele, et Ta palub Isa ja Isa annab neile «teise Lohutaja», kes on nendega igavesti (Jh 14:16). Kuigi Jeesus on Jumalana Isaga üks, ei salga Ta, et Isa on suurem Temast kui inimeseks saanust. Jumala ainusündinud Pojana on Ta allutanud ennast täielikult Isa taatele ning tulnud seda täide viima, ja sellisena on Ta Isa and, armukingitus maailmale: «Sest nõnda on Jumal maailma armastanud, et Ta oma ainusündinud Poja on andnud, et ükski, kes Temasse usub, ei hukkuks, vaid et tal oleks igavene elu. Tõesti, tõesti, ma ütlen teile, ei andnud Mooses teile leiba taevast, vaid minu Isa annab teile tõelist leiba taevast. Sest Jumala leib on see, kes tuleb taevast alla ja annab maailmale elu.» (Jh 3:16; 6:32j)

Nüüd, maailmast lahkumiseks valmistudes, julgustab Jeesus jüngreid, et nad saavad «teise Lohutaja» annina Isalt – Tõe Vaimu, kes on nendega igavesti. Ent seegi and pole lahus Jeesuses, kuna Jeesus on Tõde ja Elu (Jh 14:6), niisiis on Temagi selle Vaimu läbi mitte enam «pisut aega», vaid igavesti oma jüngeritega, lausa nende sees.

Uskmatu maailm, kes sulges oma südame Jeesusele, ei saa osa ka Vaimu annist: ta ei saa, ei suuda Teda vastu võtta, kuna Ta ei tunne ega isegi näe Teda – sest ta ei ole tahtnud tunda Jeesust ega näinud Temas ainusündinud Poega, kes on tulnud Isa sülest, et avada inimestele Jumala süda ja tõeline olemus (vrd Jh 1:18). Need, kes on Jeesuse ära tundnud ja vastu võtnud – kes on Jumalast sündinuna Tema lapseks saanud ning Jeesust ja Isa armastavad –, näevad ka Vaimu ja tunnevad Ta ära, sest see ei ole kellegi teise kui nende armastatud Issanda Vaim.

See ei tähenda, et ka seni uskmatuses püsinud maailm ei võiks tulla usule ja hakata Jeesust armastama – ent sellest silmapilgust alates, mil see sünnib, lakkab ta olemast jumalatu maailm: «Lihast sündinu on liha, ja Vaimust sündinu on vaim.» (Jh 3:6) – «Jumal ei ole ju läkitanud oma Poega maailma, et Ta kohut mõistaks maailma üle, vaid et maailm Tema läbi päästetaks.» (Jh 3:17)

Kuna Jeesus on Tee ja Tõde ja Elu (Jh 14:6), siis tähendab Tema Vaimu elamine jüngerite sees seda, et nad on Vaimu läbi ühendatud Isaga, neil on õige tõetunnetus ja igavene elu

ning nad «ei lähe kohtu alla, vaid on läinud surmast ellu» (Jh 5:24). Nad ei ole orvud, vaid Jumala lapsed, ning vastupidiselt sellele, kuidas asi võiks paista lihalikule silmale, ei ole Jeesus neid hüljanud, vaid tuleb Vaimu kaudu nende juurde ja nende sisse, tehes koos Isaga eluaseme nende juurde (Jh 14:23).

Kuigi Issanda töötused on mõeldud kõigiks aegadeks ja peavad silmas kõiki kristlaste põlvkondi, mõtleb Jeesus esmajärjekorras siiski oma esimeste jüngrite peale, kellel seisib ees tõsine katsumus: «Lapsed, ma olen teiega veel pisut aega. Te hakkate mind otsima, ja nagu ma ütlesin juutidele: «Kuhu mina lähen, sinna ei saa teie tulla», nii ütlen ma praegu ka teile. Veel pisut aega, ja te ei näe mind, ja taas pisut aega, ja te näete mind jälle. Tõesti, tõesti, ma ütlen teile, teie nutate ja kaeblete, aga maailm on rõõmus.» (Jh 13:33; 16:19j)

Nii julgustab Jeesus oma jüngreid taas: «Veel pisut aega, ja maailm ei näe mind enam, aga teie näete mind, sest mina elan ja ka teie peate elama. Sel päeval te tunnete ära, et mina olen oma Isas ja teie minus ja mina teis.» (Jh 14:19j) Küllap Jeesus peab esmajärjekorras silmas oma peatset surma ja ülestõusmist, ning siin nimetatud «see päev» jõuab kätte ülestõusmispäeva õhtul, kui Ta ilmub oma jüngritele, puhub nende peale ja ütleb: «Nõnda nagu Isa on läkitanud minu, nõnda saadan ka mina teid. Võtke vastu Püha Vaim!» (Jh 20:21j)

Taolised päevad nagu Suur Reede, mil Jeesus risti löödi, ja sellele järgnenud hingamispäev, tunduvad kannatavale ja leinavale inimesele lausa igavikuna – ent kui nad on möödas ja neile järgneb tõepoolest imeliste töötuste täitumine, siis saab sellest väljakannatamatust igavikust pelk «veel pisut» ning üürrike kurbus muutub rõõmuks – rõõmuks, mida mitte keegi ei suuda enam ära võtta (Jh 16:22).

Ühtlasi toob see endaga kaasa tõelise usukinnituse: «Sel päeval te tunnete ära, et mina olen oma Isas ja teie minus ja mina teis.» (Jh 14:20) Kui jüngritel võis seni olla kahtlusi – Johannese evangeelium seda otseselt ei kinnita¹⁹, vaid räägib pigem kõhklustest või teatavast mõistmatusest²⁰, kuigi teised evangeeliumid on otsekohesemad, isegi pärast Jeesuse ülestõusmist²¹ –, siis pärast Jeesuse ülestõusmist ja Püha Vaimu saamist on jüngritel mitte ainult selgus, vaid vaieldamatu isiklik kogemus: nad teavad kindlalt, et

¹⁹ Vrd Jh 6:68j: «Issand, kelle juurde me peaksime minema? Sinul on igavese elu sõnad, ja me oleme uskunud ning ära tundnud, et Sina oled Jumala Püha.»

²⁰ «Issand, me ei tea, kuhu Sa lähed, kuidas me siis võime teada teed?» (Jh 14:5); «Issand, näita meile Isa, ja me jääme rahule!» (Jh 14:8); «Issand, mis see on, et Sa näitad ennast ainult meile ja mitte maailmale?» (Jh 14:22); «Mis see on, mida Ta meile ütleb: «Veel pisut aega, ja te ei näe mind enam, ja taas pisut aega, ja te näete mind jälle!» ning «Ma lähen Isa juurde!»?» (Jh 16:17)

²¹ «Ja kui nad teda nägid, kummardasid nad teda, mõned olid aga kahevahel.» (Mt 28:17); «Viimaks näitas Jeesus end neile üheteistkümnenele, kui nad lauas istusid, ning sõitles nende uskmatust ja kõva südant, et nad ei olnud uskunud neid, kes olid teda näinud pärast ta ülesäratamist.» (Mk 16:14); «Miks te olete nii kohkunud ja miks sellised kahtlused tõusevad teie südames?» (Lk 24:38)

Jeesus on oma Isas, s.t Ta on Jumala ainusündinud Poeg, tõeline Issand ja tõeline Jumal, ning nad teavad ka, et nagu Tema on Isas, nii on nemad Temas ja Tema neis.

Selle üksolemise viljaks on igavene elu neile, kes on Jeesuses ja kelles Jeesus on oma Vaimu kaudu, ent selle viljaks on ka eluandev tunnistus, mis on mõeldud neile, kes veel ei tunne ei Poega ega Isa, kes veel ei usu neisse ega armasta neid ja keda seetõttu ähvardab hukkumine. Jeesus ütleb veidi hiljem oma ülempreesterlikus palves: «Aga ma ei palu üksnes nende eest, vaid ka nende eest, kes nende sõna läbi hakkavad minusse uskuma, et kõik oleksid üks, nii nagu Sina, Isa, minus ja mina Sinus, et nemadki oleksid meis, et maailm usuks, et Sina oled minu läkitanud.» (Jh 17:20j)

Jeesuse jüngrite ühtsus Isa ja Pojaga Pühas Vaimus avaldub armastuse kaudu, mis seisneb Tema käskude pidamises. Maailm näeb vaid välist – seepärast ei näe ta ka ülestõusnud Jeesust ega Tema Vaimu –, ja nii on Jeesuse jüngrite väline tunnistus, eeskätt armastus, mitte Jumalale osutatav «teene», vaid osalemine Jeesuse missioonis maailma päästmisel.

Apostel Johannes ütleb õigesti, et me armastame, sest Jumal «on meid enne armastanud» (1Jh 4:19). Nõnda ei tohi Jeesuse sõnu «Aga kes armastab mind, seda armastab mu Isa, ja mina armastan teda ning näitan talle ennast» mõista mitte nii, nagu tasuks Jumal Tema käskude pidamise ja armastuse eest vastuarmastusega, vaid pigem peab Jeesus siin silmas armastuse dünaamilisust ja vastastikkust: armastus sünnib armastusest ja sünnitab armastust.

Jeesus töötab, et Ta näitab ennast neile, kes Teda armastavad. Originaalis kasutatakse siin sõna ἐμφανίζω, mis tähistab eeskätt millegi kohaloleva nähtavaks ja äratuntavaks tegemist, justkui seesmist valgustatust²², mille eelduseks on Jeesuse sõnul armastus.²³ Jeesus näitas ennast pärast ülestõusmist jüngritele, lubas Toomal isegi oma haavu katsuda, andestas Peetrusele salgamise ja usaldas tema kätte oma karja eest hoolitsemise ning kinnitas omadele, et Ta tuleb [ihulikult] tagasi – kuigi Ta ei ütle, millal täpselt (vrd Jh 21:22).

Jeesus on oma jüngrite juures ja jääb nende sisse, kes Teda armastavad, igavesti oma Püha Vaimu läbi – nende ülesanne on aga sellesama Tõe Vaimu väes ning Temast õpetatuna ja valgustatuna teha Jeesus ja Tema armastus maailmas nähtavaks nii, et ükski, kes Temasse usub ja Ta vastu võtab, ei hukkuks, vaid võiks pärida igavese elu.

²² Tänapäeva kreeka keeles tähistatakse selle sõnaga ka fotode ilmutamist, eeskätt negatiivfilmilt paberile säritamist.

²³ Ilmselt ei ole tegemist päris sama asjaga, ent mõtteimpulsina tasub meenutada järgmisi ridu Antoine de Saint-Exupéry raamatust «Väike prints»: «Siin on minu saladus. See on väga lihtne: ainult südamega näed hästi. Kõige tähtsam on silmale nähtamatu.» (Õine lend. Tallinn 1966. Lk. 343); «Silmad aga on pimedad. Tuleb otsida südamega.» (Samas. Lk 348)

Jutluseks

Nelipüha koos nelipühanädalaga lõpetab nii kirikuaasta esimese poole kui Septuagesima pühapäevaga alanud rohkem kui saja päeva pikkuse perioodi, mille keskmes on Kristuse kannatuste, surma, ülestõusmise ja taevasseinemise pühitsemine.

Nelipüha juhatab sisse kirikuaasta teise poole, mida tihti peale nimetatakse kiriku poolaastaks. Nelipüha ennast tähistatakse ka kiriku sünnipäevana, kuna sel päeval pidasid Püha Vaimu annist osa saanud apostlid oma esimese jutluse ning seni suletud uste taha varjunud saja kahekümne pealisele kogudusele liideti ristimise läbi juurde kolm tuhat hinge.

Nelipühäl Epistolit asendav lugemine Apostlite tegude raamatust (Ap 2:1–13) on EELK Kirikukäsiraamatu lugemiskava järgi igal lugemisaastal sama, erinevad on aga Vana Testamendi lugemine ja Evangeelium. Vanakiriklikku Evangeeliumi (Jh 14:23–31) loetakse EELK lugemiskava järgi paar salmi lühemalt (Jh 14:23–29) esimesel lugemisaastal.

Teise lugemisaasta Vana Testamendi lugemiseks (Jr 31:31–34) on töötus, et Jumal teeb oma rahvaga uue lepingu, mille Ta kirjutab inimeste südamesse, nii et sealtpeale tunnevad kõik Issandat ilma, et neile peaks midagi õpetama. Ühtlasi töötab Jumal anda andeks oma rahva patud ja kustutada tema süü.

Jumala ja Tema Vaimu tundmisest ning sellest, et Issand elab oma Püha Vaimu läbi nende sees, kes Temasse usuvad ja Teda armastavad, kõneleb ka Evangeelium, seega on pühakirjalugemisi lihtne üksteisega siduda, tuues esile Nelipüha keskse sõnumi: Jumal on valanud Jeesusesse uskujate peale ja südamesse oma Vaimu, kes neid puhastab, pühitseb, valgustab ja juhatab, kes süütab neis armastuse ning teeb nad võimeliseks kuulutama Jumala armastuse päästesõnumit ka neile praegu vaenulikule maailmale.

Jeesus trööstib ja julgustab oma jüngreid, nii Teda ennast kui neid ees ootavaid katsumusi silmas pidades. Samamoodi trööstib ja kinnitab neid Püha Vaim, kes nende sisse elama asub. Jeesuse jüngrite tunnuseks on usk ja Tema käskude pidamises – s.t kõiges Tema sõnade järgimises – teostuv armastus.

Jutluse võib ehitada üles näiteks järgmiste punktidenä:

1. Jeesus teadis, milleks Ta oli siia maailma tulnud: Isa oli Ta läkitanud, et Ta tooks maailmale andeksandmise, lepituse ja elu. Ta ei tulnud maailma hukka mõistma, vaid päästma – selleks oli Ta valmis ennast lõpuni andma, minema ristile ja surema, et Jumala päästetahe teoks teha. Jeesusel ei olnud mingeid illusioone selle osas, mis

Teda ees ootab – Ta teadis, et jumalatu maailm vihkab Teda. Sellegipoolest ei jätnud Ta midagi tegemata, vaid armastas kuni lõpuni.

2. Jeesus armastas ka oma jüngreid ning julgustas neid, kuna Ta teadis, et see, mis Temaga sünnib, kohutab ja kurvastab neid, tekitab neis segadust ja koguni kahtlusi. Jeesus kinnitas jüngritele, et neil, kes Temasse usuvad ja Teda armastavad, ei ole vaja ehmuda ega karta, kuna pärast üürikest lahusolekut tuleb Ta nende juurde tagasi – oma Vaimu, Tõe Vaimu kaudu, kelle Jumal annab neile kui teise Lohutaja, kes jääb nende juurde ja nende sisse igavesti. Need, kes Jeesust armastavad, tunnevad ära ka Tema Vaimu ja Tema enda – Ta näitab ennast neile, Tema kohalolek nende juures ja nende sees saab neile nähtavaks ja tajutavaks ka siis, kui teised – [kogu] maailm – Teda ei näe. Selleks, et Jeesust näha ja tunda, on vaja armastust – eeskätt seda armastust, millega Tema on meid enne armastanud, aga kindlasti ka Tema armastusest võrsuvat vastuarmastust.
3. Jeesuse armastamine väljendub ja teostub Tema käskude pidamises. Jeesus peab siin silmas kõige selle järgimist, mida Ta oli oma jüngritele õpetanud, ilmutanud ja töötanud. See tähendab ka kõige selle tõsiselt võtmist – ja sellest tulenevalt edasi jagamist, et needki, kes Jeesust veel ei tunne, kes Temasse ei usu ja Teda ei armasta ning on seetõttu määratud hukkuma, võiksid pääseda. Jumala Vaim meie sees on ka misjonivaim, kuna ülestõusmispäeva õhtul oma jüngritele Püha Vaimu andes ütles Jeesus neile: «Nõnda nagu Isa on läkitanud minu, nõnda saadan ka mina teid. Võtke vastu Püha Vaim! Kellele te iganes patud andeks annate, neile on need andeks antud, kellele te patud kinnitate, neile on need kinnitatud.» (Jh 20:21–23) See on suur kutsumus ja suur vastutus, mida me ei suudaks kanda muidu, kui sellesama Vaimu väes, kelle Jumal kinkis Nelipühal apostlitele ja on kinkinud meile kõigile nii ristimise kui muude armuvahendite kaudu. Issand tahab, et keegi ei hukkuks, vaid et inimesed võiksid uskuda ja uskudes oma hinge päästa – see peab olema ka meie tahtmine, kui me Teda tõeliselt armastame. See on ka sõnum, mida Kristuse kirik on Nelipühast saadik läbi kõigi aegade kõigile rahvastele kuulutanud.